

reno veoma slično grčkomu. U takovu stanju stvari imao je neki neposredni učenik naših apoštola obresti koncem IX stoljeća novo pismo uzevši mu za osnov nekadanje slovanske rune i cirilovo pismo grč. slovjensko, a nastojeći, koliko je mogao, sakriti ove svoje izvore, iz kojih je novo pismo povadio. Tim bi se protumačio kako karakter starine pisma glagolskoga, tako tragovi glagolice u pismu cirilskom“. — Čitateljem je „rada“ prepirka u tom pitanju toli dobro poznata, da nemislim, da bi sama stvar ili njihovo znanje dobilo, kada bi stao ovu novu, ili bolje popravljenu hipotezu Dobrovskoga pobijati. Osim toga, valja nam se još potrpjeti i izčekati nova svjetla prije nego se izrekne konačni sud u ovoj književnoj razpri. Legerovo umovanje nije podobno u meni potresti protivno mnijenje, koje sam kušao na drugom mjestu obširnije obrazložiti.

Leger je svojim djelom potpunoma postigao onu svrhu, koju mu je namienio. On je sve, što je do sada valjanije bilo pisano o slovjenjskih apoštolih, o njihovom crkvenom i književnom radu, marljivo i savjestno pokupio te razgovjetno i zanimivo prema ukusu svojih zemljaka razredio u svojoj knjizi. Francezka se književnost neće moći u buduće potužiti, da joj nisu poznate „les origines religieuses des peuples slaves“. U tom će obziru ona ime Legerovo dodati k imenom Migneta, Ozanama i Montalemberta. I ovo je, čega radi s priznanjem pozdravljamo g. Ljudevita Legera uvodeć ga ovom knjigom u kolo naših ozbiljnih štilaca, te ga podjedno bodrimo, da na ovom koliko težkom toliko zaslužnom putu uztraje. Glavni uzrok i prvo poticalo nepovjerenja izmedju narodâ je — neznanje. Tko radi o tom, da se narodi uzajamno upoznaju, blagovjestnik je kršćanske ljubavi i sveobćega pobratimstva. A k ovoj cielel ima težiti čovječanstvo.

Dr. Fr. Rački.

Drugi izvještaj o sabiranju narodnijeh pravnijeh običaja.

Evo me da svoju dužnost ispunim, te da rodoljubivom općinstvu javim, što se za ovo nekoliko mjeseca odkad izadje prvi izvještaj (gledaj Rad I), u poslu sakupljanja pravnih običaja uradilo.

Gradju koja mi do današnjega dana do ruku dodje (izuzamši ono što je već objavljeno u prvom izvještaju) poslaše mi sljedeća gospoda :

Iz trojedne kraljevine:

Iz Hrvatske: Mn. pošt. i plem. gosp. Nikola Radić, upravitelj župe sošičke (preko g. F. Smičiklasa, kandidata profesure u Beču), posla odgovore na sva kolika pitanja, koja se u „Naputku“ nalaze, osim na 22 posljednja. Oni se odnose jedino na žumberački kotar. —

Gosp. M. Cugšvert, učitelj u Bednji (varažd. županije), odgovori na 174 prva pitanja, ali obeća, da će, čim mu poslovi dopuste, i na ostala odgovoriti, i to opširnije nego što na dosadnja. On je odgovarao za okolicu bednjansku, t. j. za cijelo zemljište između Lepoglave i Jesenja, Trakošćana i Očure, koje leže u kotaru ivanečkomu, varaždinske županije.

Gosp. Ivan Potočnjak, učenik na bečkoj politehnici (preko g. Luke Zore, slušaoca klas. filolog. u Beču), posla odgovore na skoro svakolika pitanja, koja se tiču uže obitelji i diobe zadruga. Gosp. je Potočnjak osobito pazio, da u odgovore uplete i primjera i narodnijeh izreka, čim je njegova radnja dvostruku važnost stekla. Običaje je zapisao samo za mjesto Novi u Vinodolu, u Hrvatskom Primorju.

Gosp. Ivan Vidović, slušalac na velikom učilištu u Beču, posla odgovore na 6 pitanja iz privatnoga, a na 5 iz javnoga prava, a odnose se na zagrebačku okolicu i to na sela: Šestine, sv. Šimun, Remete, Bukovac, Gračane, Granešinu, Čučerje i Planinu, koja se drže sa sjevera i sjevero-iztoka na okupu.

Iz Dalmacije: Već studenoga mjeseca prošaste godine počеше izlaziti u zadarskom „Narodnom listu“ odgovori na pitanja onim redom, kako se u „Naputku“ nalaze, pa tako u svakom drugom ili trećem listu i do danas slijede. Do sada je štampano do preko 200 odgovora: po tomu se nadam, da neće ni ostala još dugo odgovora čekati. Žao mi je samo što neznam imena dopisnikova: do sada samo obaznah da je klerik u pravoslavnom sjemeništu zadarskom, i radin rodoljub. Ipak bi mi trebalo znati za koju okolicu u Dalmaciji odgovora, što molim sl. uredništvo „Narodnog lista“, da mi izvoli javiti.

Gosp. Stjepan Ljubiša, zastupnik na carskom vijeću, odgovori mi na riječ, na nekoliko pitanja, koja se tiču svojte u budljanskoj okolini, a obeća, da čim mu prije vremena preostane, da će mi i na ostala pitanja pismeno odgovoriti. Gosp. Ljubiša znade

svekolike sitnice narodnoga pravnoga običaja cijeloga zavičaja svoga, a ponešto i Crne gore kako malo ko drugi, toga radi zaista bi šteta bila, kad ne bi vremena našao, da ih zabilježi

Iz Slavonije: Mn. pošt. g. Pavao Andrić, župnik u Strošincima (preko vis. dostojn. ordinarijata đakovačke biskupije), odgovori na svakolika pitanja koja su u „Napatku“, i to za selo Strošince u varaždinskoj pukovniji.

Gosp. Vladoje Schmidt, pravnik u Beču (preko g. Luke Zore) posla odgovore na 29 pitanja iz privatnoga i na 10 pitanja iz javnoga prava. Gosp. Schmidt obeća, da će preko budućih ferija i još na mnoga pitanja odgovoriti. Navedeni odgovori odnose se na selo Bizvoce u valpovačkom kotaru županije virovitičke.

Iz Hercegovine: Gosp. Vuko Vrčević, c. kr. konsulski agenat u Trebinju, posla odgovore na svakolika pitanja, i to tako opširno i sa toliko primjera, slučajeva, opisa sudskih raspravâ, da je tim napunio 26 tabakâ. Ovo je svakako najbogatija i najzanimljivija radnja što mi do sada dodje. Osim toga g. Vrčević mi obeća, da će i još nekoliko običaja opisati, koji su u tješnjoj svezi sa mojim pitanjima. Dopisnik je odgovorio ne samo za trebinjsku okolicu, nego i za Crnu goru i za Boku kotorsku, što je sve na svome mjestu i označio.

Iz Srbije: G. Kuzman Cvetković sudski pisar u Milanovcu Rudničkoga okruga (preko g. drž. savjetnika Jovana Gavrilovića a nastojanjem pravnika na biogradskoj velikoj školi g. Svetislava Vulovića), posla odgovore na 103 pitanja iz porodičnoga, 7 iz realnoga a 23 iz obveznoga prava. Gosp. dopisnik je rodом iz sela Babine blizu Drine (opština Ljubovijska, srez Azbukovački, okružje Podrinsko), pa se odgovori na tu okolicu i odnose.

Gosp. Dragoljub Jovanović pravnik na biogr. velikoj školi (posredstvom navedene gospode) odgovori na 92 pitanja iz porodičnoga prava, na 11 iz prava stvari, na 12 iz pr. obveza i na 25 iz javnoga prava. Odgovori se tiču Niševca i ostalih sela sreza Svrliškoga (okr. Gurgusovačko sada Knjaževačko).

Gosp. Maksim Krstić učitelj u Krupnju (vorošica u Podrinskom okružju, nedaleko Tršića, preko g. Stojana Novakovića tajnika učenoga društva u Biogradu, a nastojanjem vis. ministarstva prosvjete) odgovori na 63 pitanja iz porodičkoga prava i to po običajima koji žive u gornjem kraju okruga Podrinskoga ili u srezovima Azbukovačkom i Radjevskom.

I ovaj se put svi odgovori iz Srbije odlikuju i jasnošću i sadržajem: što se posljednjega svojstva tiče napose mi je napomenuti odgovore g. Cvetko ića, koji se starao da svuda u opisu umetne narodnih izreka i nazivlja, upravo kako treba. U Srbiji gdje je važnost sakupljanja pravnih običaja do sada najbolje pojmljena bila, nadati se da će se još mnogo suradnika naći pa da ćemo od tamo prilično mnogo gradje dobiti. Željati bi bilo da bi se, osobito u predjelima koji graniče sa Bugarima a i sa Vlasima, ili u onijem gdje Srbi s jednijem ili s drugijem pomiješani žive, suradnika našlo; gradja iz takijeh predjela ne samo da je veoma zanimljiva, nego je i osobite vrijednosti za naučne svrhe. Ali ovdje da radnja korisnija bude, valjalo bi preporučiti svakomu radniku da pažljivo bilježi: da li običaj o kome je riječ žive u svih susjednih ili pomiješanih plemena, ili samo u jednoga: a gdje mu je moguće da se obazre na sličan običaj, koji se nalazi i preko narodopisne ili državne granice srpske.

Iz Bugarske: Gosp. Stefan Zaharjev iz Pazardžika odgovori na svakolika 175 pitanja iz porodičnoga prava. Oni se odnose na Bugare zapadne Trakije.

Književnik g. Ljuben Karavelov (Bugarin) kaza mi da je i on sam već nekoliko pravnih običaja za Bugarsku zapisao i da će mi prvom prilikom rukopis poslati, ali do sada još mi ništa do ruku ne dodje.

To je sve, što sam o naloženomu mi poslu imao da javim: a iz javljenoga svak može vidjeti da ako se i nije baš mnogo uradilo, da je posao, ako se na prilike obrnemo, ipak prilično napredovao.

Pošto se uz ovo što je već poslano, od prilike još ovoliko gradje prikupi, početi će akademija misliti na štampanje prve sveske. Ko dakle želi da mu radnja odmah u prvu svesku dodje, nek se požuri i pošalje čim prije svoje odgovore.

Pri zaglavi ovoga izvještaja rado primjećujem, kako ovo poduzeće akademijino nije ni u drugim slovenskim zemljama ostalo bez odziva. U Galiču n. pr. neke su novine kao „Pravda“ objelodanile poziv upravo za sabiranje pravnih običaja, pozivljući se na naš primjer, a iz te iste zemlje našlo se ljudi koji se k podpisivanomu obratiše, da bi im poslao po koji eksemplar „Naputka“ za taj posao. Razumije se, da im je želja i ispunjena bila.

Svoj gospodi i moralnim osobam, koji su ovdje ili kako dopisnici ili kako prijatelji poduzeća navedeni, zahvaljujem u ime akademije ovom prilikom najtoplije, i molim ih, da i u buduće na ovaj važni posao ne zaborave.

U isto doba mole se sl. uredništva svijeh kolikijeh jugoslovenskih novina, da kad bi se kakov dopisnik sa „odgovorima“ javio, kako onaj u zadarskom „Narodnom listu“, da bi ih izvolila primiti i u svoje časopise uvrstiti.

1. Jula 1868.

Dr. V. Bogišić.